

Галина Василівна ЛЕЩУК

кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки та підприємництва,
Прикарпатський інститут ім. М. Грушевського
Міжрегіональної академії управління персоналом
вул. Винниченка, 30, м. Львів, 79000, Україна
E-mail: Galyna_leshuk@mail.ru
Телефон: +380672559984

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА: ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ВИМІР

Лещук, Г. В. Економічна безпека підприємства: інвестиційний вимір [Текст] / Галина Василівна Лещук // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2014. – Том 15. – № 3. – С. 64-71. – ISSN 1993-0259.

Анотація

У статті розглянуто наукові підходи до трактування сутності економічної безпеки підприємства, а також теоретично-методологічні засади інвестиційної безпеки підприємства. На основі аналізу наукових підходів до дефініції поняття «економічна безпека» визначено її основні риси та запропоновано доповнення трактування цієї економічної категорії як характеристики стабільного фінансово-економічного функціонування підприємства, при якому вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища не зумовлюють виникнення негативних тенденцій у оптимальному співвідношенні ресурси-виробництво-прибуток. Досліджено цілі, складові, принципи та механізми управління економічною безпекою підприємства. Виокремлено основні критерії, методи та засоби забезпечення економічної безпеки підприємства. Узагальнено наукові підходи до трактування сутності поняття «інвестиційна безпека» підприємства на макро- та мікроекономічному рівнях, а також встановлено необхідність виокремлення поняття «інвестиційна безпека інвестора». Запропоновано концептуальну модель оцінювання інвестиційної безпеки підприємства, яка дозволяє комплексно визначати: підходи до оцінювання; напрями ідентифікації внутрішніх та зовнішніх факторів впливу; етапи оцінювання; можливі загрози; формування програмно-цільових заходів, спрямованих на ліквідацію, нейтралізацію та усунення загроз. Шляхи підвищення ефективності забезпечення економічної та інвестиційної безпеки підприємства повинні ґрунтуватись на розумінні сутності зазначених економічних категорій, професійному управлінні та своєчасному прийнятті управлінських рішень, системному моніторингу та ідентифікації негативних факторів впливу зовнішнього та внутрішнього середовища.

Ключові слова: економічна безпека; інвестиційна безпека; загрози; методи; критерії оцінювання.

Галина Васильевна ЛЕЩУК

**ЭКОНОМИЧЕСКАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЯ:
ИНВЕСТИЦИОННОЕ ИЗМЕРЕНИЕ**

Аннотация

В статье рассмотрены научные подходы к трактовке сущности экономической безопасности предприятия, а также теоретико-методологические основы инвестиционной безопасности предприятия. На основе анализа научных подходов к дефиниции понятия «экономическая безопасность» определены ее основные характерные черты и предложены дополнения трактовки данной экономической категории как характеристики стабильного финансово-экономического функционирования предприятия, при котором влияние факторов внешней и внутренней среды не предопределяет возникновения негативных тенденций в оптимальном соотношении ресурсы-производство-прибыль. Исследованы цели, составляющие, принципы и механизмы управления экономической безопасностью предприятия. Выделены основные критерии, методы и средства обеспечения экономической безопасности предприятия. Обобщены научные подходы к трактовке сущности понятия «инвестиционная безопасность» предприятия на макро- и микроэкономическом уровнях, а также установлена

необходимость выделения понятия «инвестиционная безопасность инвестора». Предложена концептуальная модель оценки инвестиционной безопасности предприятия, которая позволяет комплексно определять: подходы к оценке; направления идентификации внутренних и внешних факторов влияния; этапы оценивания; возможные угрозы формирование программно-целевых мероприятий, направленных на ликвидацию, нейтрализацию и устранение угроз. Пути повышения эффективности обеспечения экономической и инвестиционной безопасности предприятия должны основываться на понимании сущности данных экономических категорий, профессиональном управлении и своевременном принятии управленческих решений, системном мониторинге и идентификации негативных факторов влияния внешней и внутренней среды.

Ключевые слова: экономическая безопасность; инвестиционная безопасность; угрозы; методы; критерии оценки.

Halyna Vasylivna LESHCHUK

PhD in Economics,
Associate Professor of Department of Economy and Business,
Transcarpathion institute named after Hrushevskyi
Interregional Academy of Personnel Management
Vynnychenko str., 30, Lviv, 79000, Ukraine
E-mail: Galyna_leshuk@mail.ru
Phone: +380672559984

THE ENTERPRISE ECONOMIC SECURITY: THE INVESTMENT SURVEY

Annotation

The scientific approaches to the essence of interpretation of the enterprise economic security as well as the theoretical and methodological principles of the enterprise investment security are considered in the article. The main characteristic features of "the economic security" are defined on the bases of the scientific approaches analyses to its definition and the interpretation of this economic category is supplemented as it shows the stable financial and economic functioning of the enterprise, when the factors influence of the external and internal environment don't cause the emergence of the negative tendencies towards the optimal correlation between the resources, the production and the profit. The aims, components, principles and management mechanisms of the enterprise economic security are investigated. The main criteria, methods and means of providing the enterprise economic security are identified. The scientific approaches to the essence interpretation of "the enterprise investment security" at the macroeconomic and microeconomic levels are summarized and in particular the necessity to point out the investment security of the investor is underlined. It is proposed the conceptual model how to appreciate the enterprise investment security which allows to study the approaches to the appreciation, the identification directions of the internal and external factors as well as their influence, the stages of the appreciation, the possible dangers and the formation of the measures in order to liquidate, neutralize and eliminate them. The efficiency increasing ways of the economic and investment security of the enterprise must be based on the understanding of these economic categories, the professional management, the taking opportune decisions, the systemic monitoring and the identification of the negative factors of the internal and external environment which influence its security.

Keywords: the economic security; the investment security; the methods; the appreciation criteria.

JEL classification: M21

Вступ

У сучасних умовах ринкового господарювання для суб'єктів підприємницької діяльності забезпечення належного рівня економічної стабільності є одним із пріоритетних аспектів функціонування. Дотримання економічної стабільності підприємства містить визначення відповідного рівня безпеки у всіх сферах його життєдіяльності, зокрема: фінансовій, виробничій, збутовій, кадровій, інформаційній, інвестиційній тощо. Інвестиційна складова економічної безпеки підприємства здатна не лише акумулювати, залучати і ефективно використовувати інвестиційні ресурси, а й гарантувати відповідний рівень конкурентоспроможності. Саме тому актуальність дослідження інвестиційної складової в системі економічної безпеки зумовлює необхідність визначення теоретично-методичного апарату цього питання.

Теоретично-методологічні та практичні засади економічної безпеки досліджували багато українських та зарубіжних вчених, зокрема [1-8; 11; 12]: О. І. Барановський, Т. Г. Васильців, В. М. Геєць, Р. І. Гринько,

М. П. Денисенко, С. В. Кавун, О. С. Камушков, Н. П. Карачина, М. О. Кизим, О. А. Кириченко, Т. С. Клебанова, О. О. Кучеренко, О. В. Мороз, В. С. Пономаренко, В. В. Прохорова, Ю. В. Прохорова, В. С. Сідак, В. О. Ткач, Т. С. Черняк, В. О. Шевченко, А. А. Шиян, С. М. Шкарлет та ін. Питання визначення інвестиційної безпеки були ґрунтовно висвітленими у працях таких фахівців, як: Б. В. Губський, В. І. Кириленко [10], Д. Г. Лук'яненко, О. М. Мозговий та ін. Проте, незважаючи на наявність значної кількості досліджень, серед науковців існують розбіжності не тільки щодо трактування категорії економічної та інвестиційної безпеки підприємства, але й не сформовано загального підходу до розробки методів та критеріїв оцінювання інвестиційної безпеки суб'єктів господарювання, а ступінь теоретичної та методологічної розробки цієї проблематики не задовольняє повною мірою потреби вітчизняних підприємств та їх потенційних інвесторів.

Мета статті та завдання

На підставі аналізу наукових джерел, котрі розкривають сутність економічної безпеки та особливостей ідентифікації інвестиційної безпеки підприємства, сформульовано мету нашої статті у наступних напрямках: узагальнити наукові підходи до трактування сутності понять «економічна безпека» та «інвестиційна безпека» підприємства; визначити елементи, принципи, цілі, критерії, методи та механізми управління економічною та інвестиційною безпекою підприємства, а також сформулювати висновки та практичні рекомендації щодо особливостей аналізу та оцінювання інвестиційної безпеки підприємства.

Виклад основного матеріалу статті

Дослідження еволюції трактування сутності поняття «економічна безпека» свідчить про різноманітність наукових підходів та неоднозначність висвітлення. Категорія «економічна безпека» набула широкого застосування та більш детального вивчення на початку 90-х рр. ХХ ст. Специфічний категоріальний апарат із застосуванням невластивих класичній економічній науці термінів («загроза», «індикатор безпеки» тощо), формування відповідного йому методологічного інструментарію аналізу засвідчили створення окремої підгалузі економічних досліджень – науки про економічну безпеку.

Виділяють наступні основні етапи становлення економічної безпеки, а саме: система прийняття рішень у сфері макрополітики; система прогнозування стану середовища; система координації та розподілу власних ресурсів; інфраструктура економічної безпеки [1, с. 9].

Про неоднозначність дефініції сутності поняття «економічна безпека» свідчать такі основні наукові підходи, а саме:

економічна безпека підприємства – це стан захищеності підприємства, який забезпечує незалежність, стабільність, стійкість, здатність до розвитку та спроможність запобігати і підтримувати вплив зовнішніх і внутрішніх загроз у певних межах [2, с. 27-28].

Економічна безпека підприємства є складною економічною категорією, на яку має вплив велика кількість соціально-економічних, історичних, політичних, культурних, технологічних та інших чинників, а отже, і вимагає застосування в процесі оцінки її рівня широкого діапазону інколи різнохарактерних показників. З іншого боку, економічна безпека підприємства характеризує рівень його життєздатності, разом із можливістю належного функціонування не лише сьогодні, а й протягом тривалого періоду часу у майбутньому, що також передбачає необхідність градації рівня загроз. Ще більш важливим є наявність обґрунтованого критичного порогового значення, при перевищенні якого можна зробити висновок, що за досліджуваним індикатором система економічної безпеки підприємництва перебуває у належному стані [3, с. 30].

Економічна безпека – це стан і властивість системи та її функція, що має два взаємопов'язаних напрями дій: захисний і наступальний. Захисний реалізується через заходи контррозвідального характеру, а наступальний – розвідального. У комплексі це породжує нову якість економічної системи – її здатність, з одного боку, попереджувати і припиняти дію загроз (протидіяти), з іншого – створювати певні умови для реалізації економічних інтересів. Це і становить основний зміст безпеки і предмет діяльності суб'єкта безпеки. Економічна безпека – найважливіша якісна характеристика економічної системи, її визначальна здатність підтримувати нормальні умови життєдіяльності населення та стійке забезпечення ресурсами для розвитку господарської діяльності. Економічна безпека системи – це її стан у межах граничних значень і здатність протидіяти загрозам чи небезпеці та сприяти реалізації економічних інтересів.

Таким чином, доцільно вважати, що узагальнено дефініція поняття «економічна безпека» трактується: по-перше, через характеристику стану системи, а саме – стійкість, стабільність тощо; по-друге, через здатність протидіяти внутрішнім та зовнішнім загрозам; по-третє, через можливість повноцінного реалізування всіх функцій суб'єкта господарювання; по-четверте, через повноцінне забезпечення усіма необхідними ресурсами та їх використання у виробничо-господарській діяльності.

Більш комплексно трактування сутності поняття «економічної безпеки» можливо визначити через виокремлення її основних цілей, зокрема:

- забезпечення високої фінансової ефективності робіт, фінансової стійкості та незалежності підприємства;
- забезпечення технологічної незалежності та досягнення високої конкурентоспроможності технічного потенціалу підприємства;
- досягнення високої ефективності менеджменту, оптимальної та ефективної організаційної структури управління підприємством;
- досягнення високого рівня кваліфікації персоналу та його інтелектуального потенціалу, належної ефективності корпоративних НДДКР;
- мінімізація руйнівного впливу результатів виробничо-господарської діяльності на стан довкілля;
- якісна правова захищеність усіх аспектів діяльності підприємства;
- забезпечення захисту інформаційного поля, комерційної таємниці і досягнення необхідного рівня інформаційного забезпечення роботи всіх підрозділів та відділів підприємства;
- ефективна організація безпеки персоналу підприємства, його капіталу, майна, а також комерційних інтересів [4, с. 47-48].

Різноманітним в економічній літературі є трактування стійкої економічної безпеки як стану внутрішнього середовища економічної системи, що здатний протягом усього життєвого циклу підприємства успішно нейтралізувати як власні, так і зовнішні загрози без істотних для себе ресурсних витрат. Адже стійкість економічної безпеки як узагальнений та комплексний показник у сучасних ринкових умовах господарювання залежить також від умов впливу факторів зовнішнього середовища (коливання валютних курсів, політичних, економічних, кон'юнктурних, соціальних змін тощо).

У науковій літературі систему економічної безпеки розуміють також як сукупність взаємопов'язаних елементів, що складають єдине ціле. Вона містить такі складові елементи: суб'єкти безпеки, об'єкти безпеки, механізм забезпечення економічної безпеки. Відмінним є тлумачення основних складових економічної безпеки підприємства, серед яких: фінансова; інтелектуальна; технологічна; правова; інформаційна [5, с. 24-25].

Не менш важливим аспектом при визначенні поняття «економічної безпеки» є виокремлення принципів управління фінансово-економічною безпекою підприємства, а саме: системність побудови; інтегрованість із загальною системою менеджменту; інтегрованість із системою управління економічною безпекою підприємства; спрямованість на стратегічні цілі фінансово-економічного розвитку підприємства; об'єктивність; комплексний характер управлінських рішень; безперервність; оперативність та динамічність управління; варіативність підходів до розробки окремих управлінських рішень; принцип неперервності моніторингу зовнішнього середовища підприємства; адекватність реагування на окремі загрози фінансовим інтересам; гнучкість управління; ефективність управлінських рішень, що приймаються; законність управлінських рішень; стимулювання та відповідальність персоналу і керівництва за стан фінансової безпеки підприємства. Слід зазначити, що саме комплексне та системне дотримання принципів управління фінансово-економічною безпекою підприємства здатне сприяти реалізуванню поставлених цілей забезпечення економічної безпеки підприємства.

При цьому не менш важливим є врахування механізмів управління фінансово-економічною безпекою підприємства, що можуть становити: систему управління прибутком на основі його взаємозв'язку з витратами та обсягом реалізації; операційний леверидж; фінансовий леверидж; збалансування і синхронізацію грошових потоків; фінансове забезпечення стійкого розвитку підприємства; механізми нейтралізації фінансових ризиків (уникнення, лімітування, хеджування, диверсифікацію, розподіл, страхування); оптимізацію портфеля фінансових інвестицій тощо.

Слід також зазначити, що для визначення рівня економічної безпеки та її забезпечення використовують відповідні критерії і показники економічної безпеки. Критерій економічної безпеки – це ознака, за якою визначається стан і здатність суб'єкта суспільства протистояти загрозам чи проявам небезпеки.

Авторський колектив науковців на чолі з віце-президентом НАН України і директором Державної установи "Інститут економіки та прогнозування НАН України" Геєцем В. М. у своїй праці [6] здійснюють узагальнення критеріальної оцінки рівня безпеки за наступними ознаками: ресурсного потенціалу і можливостей його розвитку; рівня ефективності використання ресурсів, капіталу та праці і його відповідності рівню в найбільш розвинутих і передових країнах, а також рівню, при якому загрози зовнішнього та внутрішнього характеру зводяться до мінімуму; конкурентоспроможності економіки: цілісності території та економічного простору; суверенітету, незалежності і можливості протистояння зовнішнім загрозам.

Для оцінки економічної безпеки можуть використовуватись статистичні методи, такі, як: методи кореляційно-регресійного аналізу; метод головних компонент; методи факторного аналізу; методи

порівняльного аналізу та бальної оцінки; методи дискримінантного аналізу; непараметричні методи оцінки зв'язку.

Узагальнено класифікацію методів та засобів забезпечення економічної безпеки підприємства репрезентують наступним чином [7, с. 96]:

1. За функціональним призначенням – попередження, визначення, блокування, встановлення.
2. За областю використання – ресурси системи, територія, документообіг, устаткування.
3. За характером протистояння – активні, пасивні, комбіновані.
4. За масштабністю – державні, комбінаційні, корпоративні, локальні.
5. За використаними методами та засобами – організаційні, технічні, програмні, правові, апаратні.
6. За етапами розвитку підприємства – створення, становлення, поширення, розвиток.
7. За цілями реалізації – захист від НСД, захист каналів зв'язку, захист юридичних документів, захист від програмних дій.

Таким чином, узагальнюючи досліджені та наведені сутнісні характеристики дефініції «економічна безпека», слід наголосити на наступних аспектах:

- економічна безпека підприємства – це характеристика стабільного фінансово-економічного функціонування підприємства, при якому вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища не зумовлюють виникнення негативних тенденцій у оптимальному співвідношенні ресурси-виробництво-прибутки;
- при своєчасному і системному визначенні цілей, принципів та механізмів управління, загроз, методів та засобів забезпечення економічної безпеки підприємства можливе адекватне формування програми дій, а саме: стратегії стабільного фінансово-економічного функціонування підприємства.

У системі забезпечення економічної безпеки підприємства достатньо вагомою є інвестиційна складова, зокрема інвестиційна безпека. Дефініція сутності поняття «інвестиційна безпека» у вітчизняній економічній літературі визначається за такими науковими підходами, як:

на макроекономічному рівні:

- рівень інвестування економіки, який забезпечував би її розширене відтворення, раціональну реструктуризацію та технологічне переозброєння;
- досягнення рівня інвестицій, що дозволяє оптимально задовольняти поточні інвестиційні потреби національної економіки за обсягом і структурою з урахуванням ефективного використання і повернення коштів, які інвестуються, оптимального співвідношення між розмірами внутрішніх і зовнішніх інвестицій, іноземних інвестицій у країну і вітчизняних за кордон, підтримання позитивного національного платіжного балансу [8, с. 366];
- рівень національних та іноземних інвестицій (за умови оптимального їх співвідношення), який здатен забезпечити довгострокову позитивну економічну динаміку при належному рівні фінансування науково-технічної сфери, створення інноваційної інфраструктури та адекватних інноваційних механізмів [9];
- сукупність нормативно-правових, соціальних і екологічних умов, що визначають тип і динаміку відтворювального процесу, які забезпечують надійність відшкодування та ефективність вкладеного капіталу;
- здатність підтримувати виробничі нагромадження та вкладення капіталу на рівні, що забезпечує необхідні темпи розширеного відтворення, реструктуризацію та технологічне переозброєння економіки регіону [10, с. 56].

на мікроекономічному рівні:

- можливість обійтися без істотного соціально-економічного збитку при реалізації інвестиційного проекту. Інвестиційна безпека забезпечується проведенням комплексу політичних, організаційно-технічних та інших заходів, спрямованих на зниження інвестиційних ризиків;
- стан підприємства як суб'єкта інвестиційної діяльності, при якому довгострокові економічні інтереси підприємства є узгодженими із впливом суб'єктів зовнішнього середовища. За такого узгодженого стану при умовах виникнення загроз, підприємство в довгостроковому періоді не переходить у кризовий стан, який загрожує великомасштабними збитками, втратою конкурентоспроможності, порушенням нормального режиму господарської діяльності [11];
- такий стан функціонування, за якого підприємство і його продукція є конкурентоспроможними на ринку та одночасно гарантується: найбільш ефективне використання ресурсів, інтелектуального та кадрового потенціалу; стабільність функціонування, стійкість та прогресивність розвитку; можливість протидіяти негативним впливам зовнішнього і внутрішнього середовища його функціонування [12, с. 18].

Необхідно зауважити, що вітчизняними науковцями дефініція сутності поняття «інвестиційна безпека» достатньо вагомо досліджена на макро- та мікроекономічному рівнях, проте у сучасних економічних умовах актуалізуються питання щодо забезпечення інвестиційної безпеки безпосередньо інвесторів. Оскільки для реалізування інвестиційних проектів необхідні значні капіталовкладення,

вітчизняні підприємства не можуть самостійно здійснювати фінансування цих процесів за допомогою власних ресурсів, а тому залучаються запозичені кошти від вітчизняних та іноземних інвесторів. Відтак для зовнішніх інвесторів актуальним є проведення комплексної оцінки інвестиційної безпеки підприємства, при якій необхідно врахувати її наступні характерні ознаки:

- довгостроковий характер;
- об'єктом інвестиційної безпеки підприємства є узгодження довгострокових економічних інтересів підприємства як суб'єкта інвестиційної діяльності з інтересами суб'єктів зовнішнього середовища;
- основний індикатор узгодження економічних інтересів між суб'єктами – це додатковий грошовий потік від реалізації інвестиційних проектів;
- кризовий фінансово-економічний стан підприємства ідентифікується як інвестиційна небезпека, яка характеризується збитками великого масштабу, втратою конкурентоспроможності, порушенням нормального режиму господарської діяльності;
- диференціація за стратегічними зонами господарювання (СЗГ) та інвестиційними проектами кожної СЗГ;
- при відсутності інвестиційних проектів у певній СЗГ, інвестиційна безпека в ній визначається, з огляду на ситуацію «без проекту».

Таким чином, на основі проведеного дослідження доцільно запропонувати концептуальну модель оцінювання інвестиційної безпеки підприємства (ІБП), яка міститиме (рис. 1): підходи до оцінювання ІБП; напрями ідентифікації внутрішніх та зовнішніх факторів впливу на систему ІБП; етапи оцінювання ІБП; можливі загрози ІБП; формування програмно-цільових заходів, спрямованих на ліквідацію, нейтралізацію та усунення загроз ІБП.

Висновки та перспективи подальших розвідок

У сучасних умовах нестабільності функціонування національної економіки для вітчизняних підприємств актуалізуються питання щодо способів забезпечення економічної та інвестиційної безпеки підприємства, механізмів управління й оцінювання, вибір необхідних критеріїв та показників. Основні положення забезпечення економічної та інвестиційної безпеки підприємства повинні ґрунтуватись на розумінні сутності цих економічних категорій, професійному управлінні та своєчасному прийнятті управлінських рішень, системному моніторингу та ідентифікації загроз (негативних факторів впливу зовнішнього та внутрішнього середовищ).

Отже, для забезпечення економічної та інвестиційної безпеки підприємства необхідно формувати відповідні програмно-цільові заходи, які становитимуть певну стратегію, що ґрунтуватиметься на: характеристиці зовнішніх і внутрішніх загроз; визначенні і моніторингу чинників, які негативно впливають на стійкість його соціально-економічного стану на короткострокову і середньострокову перспективу; визначенні критеріїв і параметрів показників, що характеризують інтереси підприємства і відповідають вимогам його інвестиційної безпеки; розробленні інвестиційної політики; напрямках діяльності підприємства відносно реалізації стратегії.

Перспективи подальших досліджень ґрунтуватимуться на глибокому комплексному дослідженні методів, критеріїв та показників оцінювання інвестиційної безпеки підприємства, а також необхідності розроблення відповідного алгоритму їх розрахунку. Залишаються також актуальними питання механізмів взаємозв'язку інвестиційної безпеки інвесторів та гарантій прав суб'єктів інвестиційної діяльності, зокрема, на рівні держави.

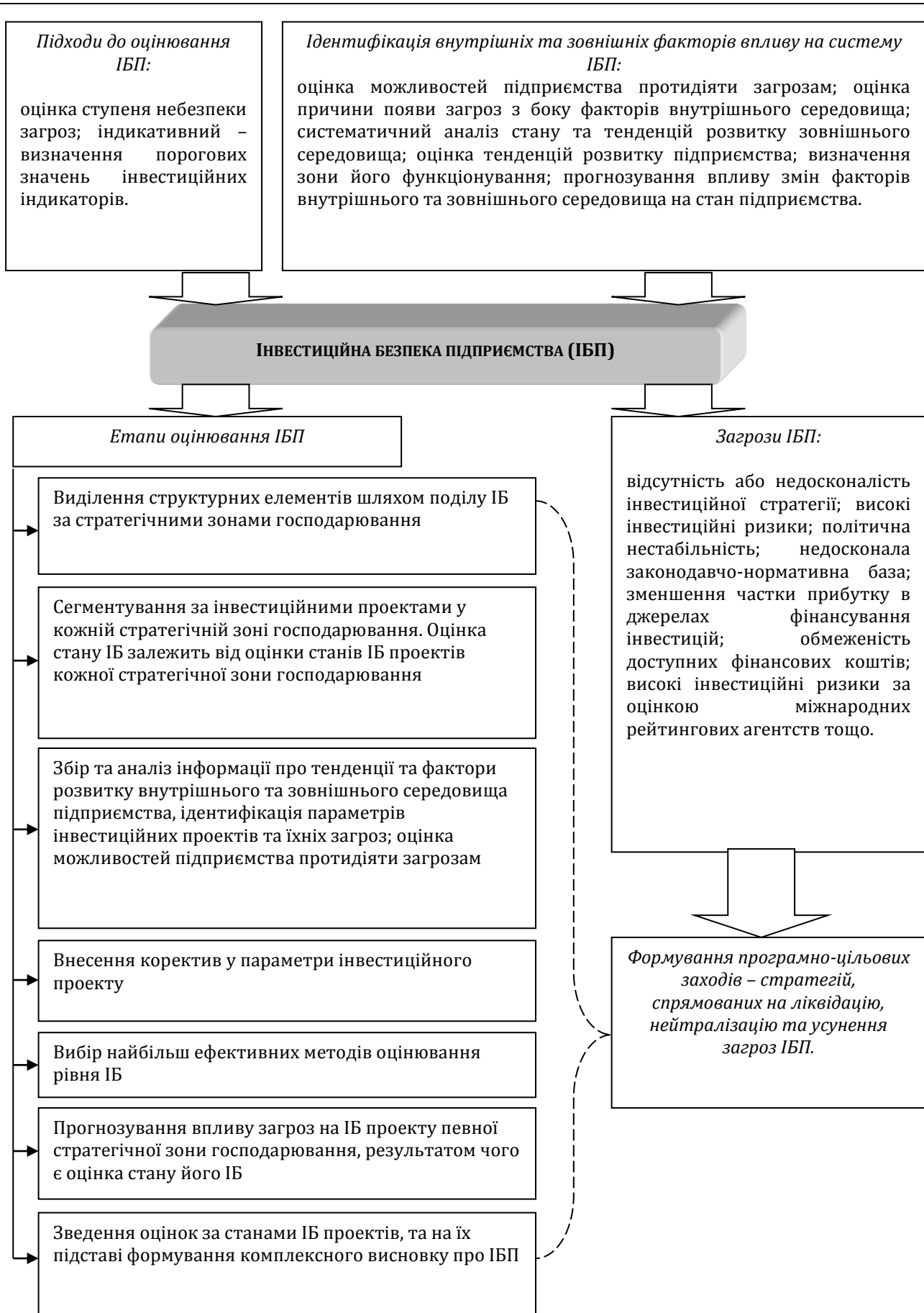

Рис. 1. Концептуальна модель оцінювання інвестиційної безпеки підприємства

Список літератури

1. Гринько, Р. І. Страхування в системі економічної безпеки [Текст] / Керівник авторського колективу проф. Р. І. Гринько. – Львів : ЛьвДУВС, 2008. – 328 с.
2. Мороз, О. В. Концепція економічної безпеки сучасного підприємства [Текст] : монографія / О. В. Мороз, Н. П. Карачина, А. А. Шиян. – Вінниця : ВНТУ, 2011. – 241 с.
3. Ткач, В. О. Фінансова безпека підприємства : організаційно-економічний механізм керування податковими зобов'язаннями підприємств [Текст] : монографія / В. О. Ткач, О. С. Камушков, В. О. Шевченко. – Запоріжжя : 2011. – 168 с.
4. Шкарлет, С. М. Економічна безпека підприємства : інноваційний аспект [Текст] : монографія / С. М. Шкарлет. – К. : Книжкове видавництво НАУ, 2007. – 436 с.
5. Прохорова, В. В. Управління економічною безпекою підприємств [Текст]: монографія / В. В. Прохорова, Ю. В. Прохорова, О. О. Кучеренко. – Харків, УкрДАЗТ, 2010. – 282 с.
6. Геєць, В. М. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство [Текст] : монографія / В. М. Геєць, М. О. Кизим, Т. С. Клебанова, Т. С. Черняк; Н.-д. центр індустр. пробл. розвитку НАН України. — Х. : ВД "ИНЖЭК", 2006. — 240 с.
7. Пономаренко, В. С. Концептуальні основи економічної безпеки [Текст]: монографія / В. С. Пономаренко, С. В. Кавун. – Харків : Видавництво ХНЕУ, 2008. – 256 с.
8. Барановський, О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) [Текст] : монографія / О. І. Барановський. – К. : Київ. нац. торг.- екон. ун-т, 2004. – 759 с.
9. Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України № 60 [Електронний ресурс] : наказ Міністерства економіки України від 02. 03. 2007. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/>.
10. Кириленко, В. І. Інвестиційна складова економічної безпеки [Текст] : монографія / В. І. Кириленко. – К. : КНЕУ, 2005. – 232 с.
11. Економічна безпека суб'єктів господарської діяльності в умовах глобальної фінансової кризи [Текст]: монографія / [О. А. Кириченко, М. П. Денисенко, В. С. Сідак, та ін.]; заг. ред. Кириченко О. А. — К. : ІМБ Університету "КРОК", 2010. — 412 с.
12. Васильців, Т. Г. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізми зміцнення [Текст] : монографія / Т. Г. Васильців. – Львів: Арал, 2008. – 384 с.

References

1. Grynko, R. I. (2008). *Insurance in the economic security*. Lviv: LvDUVS.
2. Moroz, A. V., Karachyna, N., Shiyani, A. A. (2011). *Concept economic security of the modern enterprise*. Kiev : NTB.
3. Tkach, V. O., Kamushkov, A., Shevchenko, V. A. (2011). *Financial security enterprise: organizational and economic mechanism of management of tax liabilities of companies*. Zaporozhye.
4. Shkarlet, S. M. (2007). *Economic security company: innovative aspect*. Kyiv: NAU Book Publishers.
5. Prokhorov, V. V., Prokhorov, Yu.V., Kucherenko, A. (2010). *Management of economic security Kharkov, UkrDAZT*.
6. Geets, V. M., Kizim, M. O., Klebanov, T. S., Chernyak, T. S. (2006). *Simulation of economic security : state, region, enterprise*. Kharkov: YNZHEK.
7. Ponomarenko, V. & Kavun, S. V. (2008). *Conceptual Foundations of Economic Security*. Kharkov: Publishing KhNUE.
8. Baranowski, O. I. (2004). *Financial Security in Ukraine (assessment methodology and tools support)*. Kyiv: KNTEU.
9. *Approval on the method of calculating the level of economic security of Ukraine № 60: Order of the Ministry of Economy of Ukraine on 02. 03. 2007. (2007)*. Retrieved April 15, 2014, from <http://zakon.nau.ua/>.
10. Kirilenko, V. I. (2005). *investment component of economic security*. Kyiv: MBK.
11. Kirichenko, A. A., Denisenko, M., Sidak, V. S. et al. (2010). *The economic security of economic activity during the global financial crisis*]. Kyiv : KROK.
12. Vasylytsiv, T. G. (2008). *Economic Security of Ukraine : Strategies and mechanisms for strengthening*. Lviv: Aral.

Стаття надійшла до редакції 26.03.2014 р.